

Fagplan Kreditt V.2 2020

Innhold

: DEL 1 INFORMASJON OM FAGPLANEN

Bakgrunn og formål med fagplanen	4
Oversikt over kunnskapsprøver og innhold	5
Kartleggingstest	6
Kunnskapsnivåer	6

: DEL 2 EMNER I KREDITT

EMNEOMRÅDE 1: RAMMEBETINGELSER FOR KREDITT	8
Oversikt og bakgrunn	8
Fagemne 1.1. Rammebetingelser, intern policy og rolleforståelse	8
Emneområde 2: KREDITTVURDERINGEN OG KREDITTPRODUKTER	11
Oversikt og bakgrunn	11
Fagemne 2.1. Livsfaser	11
Fagemne 2.2. Ektefellers og samboeres gjeldsstiftelse	11
Fagemne 2.3. Kredittvurderingen	12
Fagemne 2.4. Valg av produkter, produktegenskaper og pris	13
Emneområde 3: AKTUELLE SIKKERHETER OG PANTSETTELSE	15
Oversikt og bakgrunn	15
Fagemne 3.1. Fellesregler for pantsettelse	15
Fagemne 3.2 Forsikringsforhold	16
Fagemne 3.3 Pant i fast eiendom	17
Fagemne 3.4 Pant i borettslagsandel	17
Fagemne 3.5 Pant i aksjeleilighet	17
Fagemne 3.6 Salgpant	18
Fagemne 3.7 Pant i enkle pengekrav	18
Fagemne 3.8 Pant i aksjer	19
Fagemne 3.9 Pant i verdipapirfondsandeler	19
Fagemne 3.10 Kausjoner	19
EMNEOMRÅDE 4: INFORMASJON/FORKLARING TIL KREDITTKUNDEN, FRARÅDINGSPLIKT OG LØSNINGSFORSLAG	21
Oversikt og bakgrunn	21
Fagemne 4.1 Informasjonskrav og forklaringsplikt	21
Fagemne 4.2 Frarådingsplikten ved kredittopptak	21
Fagemne 4.3 Løsningsforslag	21
EMNEOMRÅDE 5: DOKUMENTER I KREDITTBHANDLINGEN	22

Oversikt og bakgrunn	22
Fagemne 5.1 Dokumenter i kreditt- og sikkerhetsetableringen	22
Fagemne 5.2 Avtaleinngåelse og finansavtalelovens krav	22
EMNEOMRÅDE 6: OPPFØLGING I KREDITTENS LØPETID, INNFRIELSE OG MISLIGHOLD	23
Oversikt og bakgrunn	23
Fagemne 6.1 Oppfølging og veiledning	23
Fagemne 6.2. Retur av kreditt- og sikkerhetsdokumenter	23
Fagemne 6.3. Mislighold og tvangsinn drivelse	23
Fagemne 6.4. Dokumentenes betydning som tvangsgrunnlag	24

: DEL 3 PERSONLIG ØKONOMI 1 OG 2, OG MAKROØKONOMI

EMNEOMRÅDE: PERSONLIG ØKONOMI	25
Oversikt og bakgrunn:	25
EMNEOMRÅDE PERSONLIG ØKONOMI 1 (PØ1) (EGEN PRØVE)	26
Fagemne 1.1. Skatt for personkunder	26
Fagemne 1.2. Økonomisk planlegging	27
Fagemne 1.3. Arv, ekteskap, samboerskap og mindreårige	27
Fagemne 1.4. Ytelser ved arbeidsledighet, sykdom, uførhet og død	29
EMNEOMRÅDE PERSONLIG ØKONOMI 2 (PØ2)	30
Fagemne 1.1. Enkel skatteberegning og skattelegging av bolig, formue og arv/gaver	31
Fagemne 1.2. Likviditetsberegninger og kreditttyper	32
Fagemne 1.3. Opphør av ekteskap og samboerskap, mindreåriges disposisjonsrett og regelbrudd	32
Fagemne 1.4. Pensjon	33
EMNEOMRÅDE 2: MAKROØKONOMI	35
Oversikt og bakgrunn	35
Fagemne 2.1. Innledning	35
Fagemne 2.2. Nasjonalregnskap og andre sentrale økonomiske størrelser	36
Fagemne 2.3. Kreditt - og valutamarkedet	37
Fagemne 2.4. Konjunkturteori	38
Fagemne 2.5. Inflasjon og pengepolitikk	39

: DEL 1 INFORMASJON OM FAGPLANEN

Bakgrunn og formål med fagplanen

Autorisasjonsordningen for kredittrådgivere er en nasjonal autorisasjonsordning som fremmer og sikrer nødvendig kunnskap, holdninger og ferdigheter hos kredittrådgivere. Målet er å styrke kvaliteten på kredittrådgivningen. Det er avgjørende for kundene at alle som arbeider innenfor feltet kreditt for privatmarkedet har den nødvendige minstekompetanse og etterlever God skikk. Det er også viktig for den alminnelige tillit som finansnæringen er avhengig av og for næringens omdømme. En felles kompetansestandard og testing i et kontrollert miljø bidrar til legitimitet og troverdighet.

Med kredittrådgivning forstås den personlige veiledning som finansforetakenes rådgivere gir om kreditt til privatpersoner. Fagplanen omfatter både pantsikret og usikret kreditt (kredittkort og forbrukslån). For å bli autorisert, må rådgiverne bestå tre kunnskapsprøver, en [simulert prøve](#) om etisk dilemmahåndtering og en [praktisk prøve](#). Det er også krav til minimum 6 måneders relevant yrkespraksis. Les mer om regelverket [her](#).

Kombinasjonen av prøveformene som benyttes skal tilfredsstillende kravet til en mest mulig helhetlig rådgiverkompetanse skissert i kompetansetrekanten med fagkompetanse, etisk kompetanse og kommunikasjonsferdigheter. Hensikten med kunnskapsprøvene som omhandles i denne fagplanen er å dokumentere fagkunnskap.

Figur: Kompetansetrekanten

Fagplanen for kunnskapsprøven gir kandidatene som skal ta prøven en oversikt over faginnhold, stoffomfang, beskrivelse av kunnskapskrav og kunnskapsnivå. Fagplanen er også et grunnlag for å utvikle relevant opplæringsopplegg.

Fagplanen er et dynamisk dokument. Hovedendringene vil skje hvert år i januar samtidig med fagplanen for kunnskapsoppdateringer. Fra publisering av endret fagplan vil det gå 3 måneder før kandidatene vil bli testet i nytt eller endret fagstoff. Siste versjon finnes alltid tilgjengelig på FinAut sine sider.

Oversikt over kunnskapsprøver og innhold

Fagplanen beskriver minimumskrav til generell fagkunnskap som det forventes at kompetente kredittrådgivere i privatmarkedet skal ha. Kunnskapsprøven for kredittrådgivere består av seks emneområder. I tillegg må kandidaten gjennomføre en prøve i tverrgående emner med egen fagplan, samt personlig økonomi 1 som egen prøve. Fagplanen for personlig økonomi 1 er inkludert i denne fagplanen. Alle emneområdene i kunnskapsprøvene har spesifiserte fagemner og delemner med kunnskapskrav. I del 2 av fagplanen beskrives hvert emneområde nærmere.

1. Kunnskapsprøve i Tverrgående emner

- Egen kunnskapsprøve med 30 oppgaver
- Tidsbegrensning 45 minutter
- Egen fagplan med krav spesifisert
- Felles prøve, uansett ordning

2. Kunnskapsprøve i Personlig økonomi 1

- Egen kunnskapsprøve med 20 oppgaver
- Beståttgrense 70 %
- Tidsbegrensning 30 minutter
- Felles prøve mellom AFR, Kreditt og Personforsikring

3. Kunnskapsprøve i kreditt

Antall oppgaver i test

Kunnskapsprøve kreditt – har AFR

- Egen kunnskapsprøve med 55 oppgaver
- Tidsbegrensning 90 minutter

Kunnskapsprøve kreditt (med personlig økonomi 2 og makro)

- Egen kunnskapsprøve med 80 oppgaver
- Tidsbegrensning 140 minutter
- Beståttgrense 70 % og minimum 50 % på hvert emne (kredittemne 1 og 2 er slått sammen, og kredittemne 3, 4, 5 og 6 er slått sammen)

EMNER I KREDITT

1. Rammebetingelser for kreditt	4 oppgaver
2. Kredittvurderingen og kredittprodukter	22 oppgaver
3. Aktuelle sikkerheter og pantsettelse	20 oppgaver

4. Informasjon/forklaring til kredittkunden, frarådingsplikt og løsningsforslag	4 oppgaver
5. Dokumenter i kredittbehandlingen	3 oppgaver
6. Oppfølging i kredittens løpetid, innfrielse og mislighold	2 oppgaver
Felles emner med AFR	
*1. Personlig økonomi 2 Felles emne mellom AFR og Kreditt	15 oppgaver
*2. Makroøkonomi Felles emne mellom AFR og Kreditt	10 oppgaver

*Kandidater med autorisasjon i AFR får tilpasset prøve med fritak for Personlig økonomi 2 og Makroøkonomi.

Kartleggingstest

Alle kandidater har tilgang til kartleggingstester for den prøven de skal gjennomføre. Kartleggingstestene har til sammen like mange oppgaver og har like lang tid som selve kunnskapsprøvene. Innholdet er ikke det samme, men representativt for innholdet i kunnskapsprøven. Hensikten med testen er å gi kandidaten en indikasjon på innhold, vanskelighetsgrad og tidsbruk i selve kunnskapsprøven. Videre er det nyttig for kandidaten å trene på flervalgsoppgaver som prøveform og bli kjent med brukergrensesnittet som benyttes på kunnskapsprøven.

Kunnskapsnivåer

Emner i kunnskapsprøven vil kreve ulike nivåer av kunnskapsbeherskelse:

- Nivåene beskriver hvilken kompleksitet oppgavene har innenfor de ulike kunnskapselementene som skal testes.
- Nivåene bygger på hverandre. Har man kunnskap på nivå 2, så har man også kunnskap på nivå 1.
- Delemner som skal testes på nivå 2, kan også ha oppgaver som er på nivå 1.
- Kunnskapsnivåer er spesifisert under hvert delemne i fagplanen.

Kunnskapsnivåer	Beskrivelse – noen stikkord
Gjengi fakta/vite at	<ul style="list-style-type: none"> • huske eller gjengi informasjon, fakta, begreper, definisjoner og prinsipper • vite at noe er som det er • kjenne til metoder, lover etc.
Forståelse	<ul style="list-style-type: none"> • forstå sammenhengen i en problemstilling eller forholdet mellom ulike størrelser eller begreper • forstå meningen eller hensikten med noe • omforme eller oversette informasjonen, ikke bare gjengi faktabasert kunnskap
Anvendelse	<ul style="list-style-type: none"> • finne ut hvilken metode eller prinsipp som kan brukes for å løse oppgaven.

- identifisere en kjent situasjon/problem og bruke hensiktsmessig kunnskap eller metode
- forutsi/anslå (eller resonnere seg fram til) sannsynlige hendelser fra spesifiserte betingelser.

: DEL 2 EMNER I KREDITT

EMNEOMRÅDE 1: RAMMEBETINGELSER FOR KREDITT

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler de rammebetingelser kredittinstitusjoner står overfor. Det vil si de lover, forskrifter og retningslinjer som omgir virksomheten. Foruten dette har også den enkelte kredittinstitusjon en egen kredittpolicy og interne retningslinjer. Videre er det viktig for kredittrådgivere å forstå og være seg bevisst de ulike rollene de spiller vis-à-vis kredittkunden, men også i forhold til arbeidsgiver og av hensyn til omdømmet til den næringen man representerer.

Fagemne 1.1. Rammebetingelser, intern policy og rolleforståelse

Beskrivelse

Kandidaten skal kjenne til og forstå de mest sentrale rammebetingelsene for å yte kreditt i privatmarkedet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.1.1. Sentrale institusjoner Kandidaten skal kjenne til sentrale institusjoner og rollene de har i kredittmarkedet.	Fakta
1.1.2. Sentrale lover Kandidaten skal kjenne til sentrale lover og forstå deres rolle i ulike deler av kredittprosessen. Sentrale lover: <ul style="list-style-type: none">• Finansavtaleloven• Hvitvaskingsloven• Panteloven• Finanstilsynsloven• Finansforetaksloven• Tvangsfullbyrdelsesloven• Gjeldsordningsloven	Fakta Forståelse
1.1.3. Sentrale forskrifter <i>Forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig:</i>	Fakta Forståelse

- Kandidaten skal forstå Finansdepartementets forskrift om nye utlån med pant i bolig.

Forskrift om krav til finansforetakenes utlånspraksis for forbrukslån:

- Kandidaten skal forstå Finansdepartementets forskrift om krav til finansforetakenes utlånspraksis for forbrukslån

Forskrift om fakturering av kredittkortgjeld:

- Kandidaten skal kjenne til og forstå Finansdepartementets forskrift om fakturering av kredittkortgjeld.

Kapitalkravsforskriften - krav til risikoklassifisering, sikkerheter og kapitaldekning:

- Kandidaten skal vite hvilken informasjon og dokumentasjon som bør ligge bak verdivurderingen av ulike sikkerheter, hvordan denne innhentes og forstå betydningen av dette for å kunne fastslå kundens belåningsgrad (LTV).
- Kandidaten skal kjenne til og forstå begrepet realisasjonsverdier, forstå boligmarkedets likviditetsrisiko, kjenne til sentrale prisdrivere i boligmarkedet og skjønne hvordan et eventuelt boligprisfall vil kunne påvirke kundens belåningsgrad og bankens risiko.
- Kandidaten skal videre forstå prinsippene for og hensikten bak klassifisering av kredittkunder, herunder kjenne til og forstå sammenhengen mellom begrepene:
 - Misligholdssannsynlighet (PD)
 - Tap ved mislighold (LGD)
 - Bruttoverdi av den misligholdte kreditten (EAD)
- Kandidaten skal også kjenne til hovedtrekkene i kapitaldekningskravene og hvordan egenkapitalavkastningen beregnes.

1.1.4. Fundingkilder, kostnader og rentemargin

Kandidaten skal kjenne til de ulike fundingkildene kredittinstitusjoner har tilgang til, kostnadene knyttet til de enkelte fundingkildene og forstå hvordan kostnadene påvirker kredittrenten som kunden må betale. Kandidaten skal også forstå hva som ligger i begrepet rentemargin.

Fakta
Forståelse

1.1.5. Intern policy og retningslinjer

Kandidaten skal vite at kredittinstitusjonene har et internt regelverk som normalt består av en kredittstrategi, kredittpolicy, kredittbehandlingsrutiner og bevilgningsreglement.

Fakta

1.1.6. Ulike roller som kredittrådgiver – rolleavklaring

Kandidaten skal vite at han/hun kan ha flere roller i etableringen og gjennomføring av en kredittavtale, og forstå hva de ulike rollene innebærer.

Fakta
Forståelse

Sentrale roller er:

- Selger/markedsfører
- Rådgiver
- Bankens representant
- Informasjonsinnhenter og kredittvurderer
- Kredittbevilger
- Engasjementoppfølger
- Kredittavvikler

Emneområde 2: KREDITTVURDERINGEN OG KREDITTPRODUKTER

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler kredittvurdering og de ulike kredittprodukter og deres egenskaper. Sentralt står hovedmålsettingen med kredittvurderingen, og hvordan denne gjennomføres med den hensikt å gi kvalifisert og tilpasset rådgivning basert på viktige forhold som livsfaser, ekteskap og samboerforhold og kjennskap til de ulike kredittproduktene, deres egenskaper og pris. Kredittrådgiveren skal være i stand til å identifisere og vurdere kreditt risiko, gi råd på et generelt grunnlag og også være i stand til å kunne innstille kreditt på et kredittfaglig grunnlag.

Fagemne 2.1. Livsfaser

Beskrivelse

Kandidaten skal kjenne til kredittbehov og likviditetsmessige utfordringer som kan oppstå i ulike livsfaser.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.1.1. Økonomiske konsekvenser av normale livshendelser Kandidaten skal kjenne til hvordan ulike normale livshendelser kan påvirke kredittavtalen og kundens betjeningsevne (eks. samboerskap, giftemål, familieforøkelse, skilsmisse, pensjon, ulykke eller sykdom, ektefelle/samboers død mm).	Fakta Forståelse
2.1.2 Økonomisk planlegging av fremtidige hendelser Kandidaten skal forstå behovet for økonomisk planlegging for fremtidige hendelser, og kunne identifisere og foreslå løsninger for kredittopptak, boligbytte, nedbetaling av kreditt, refinansiering med mer.	Fakta Forståelse Anvendelse
2.1.3 Planlegging og budsjettering Kandidaten skal forstå viktigheten av planlegging og budsjettering for å avdekke betjeningsevne og vurdere belåningsgrad.	Fakta Forståelse

Fagemne 2.2. Ektefellers og samboeres gjeldsstiftelse

Beskrivelse

Kandidaten skal kjenne til sentrale forhold rundt ektefellers og samboeres gjeldsstiftelse, samt forpliktelser og ansvar, og adgangen til å pantsette egne formuesgoder.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.2.1 Ekteskap og samboerforhold	Fakta Forståelse

Kandidaten skal forstå forskjellen mellom det ansvar ektefeller har i det innbyrdes økonomiske fellesskapet, og hvilke roller de har vis-á-vis kreditor i et kredittforhold. Kandidaten skal også kjenne til kravet om skriftlig ektefellesamtykke ved salg eller pantsettelse av felles bolig. Videre skal kandidaten vite at samboerforhold ikke er lovregulert på samme måte som ekteskap.	
2.2.2 Gjeldsstiftelse og ansvar	Fakta Forståelse
Kandidaten skal forstå ektefellers rett til å ta opp kreditt, herunder ansvar mellom dem og ovenfor kredittinstitusjonen.	
2.2.3 Begrensninger i rådighet over formuesgoder	Fakta
Kandidaten skal kjenne til ektefellers rett til å pantsette formuesgoder de eier, samt hvem som må underskrive de ulike dokumentene.	

Fagemne 2.3. Kredittvurderingen

Beskrivelse

Kandidaten skal kjenne til hovedmålsettingen med kredittvurderingen, og hvordan denne gjennomføres i den hensikt å gi kvalifisert og tilpasset rådgivning. I dette ligger også å kjenne til og kunne anvende forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig, samt forskrift om forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.3.1 Informasjon for vurdering av kredittverdighet Kandidaten skal vite hvilken sentral informasjon som bør samles inn for å kunne vurdere kundens kredittverdighet, og hvordan denne samles inn.	Fakta
2.3.2 Avdekke kredittbehov Kandidaten skal kunne avdekke kundens kredittformål og kredittbehov, og forstå hva det innebærer.	Fakta Forståelse Anvendelse
2.3.3 Kartlegge kundens økonomi Kandidaten skal kunne kartlegge og dokumentere kundens egenkapital, inntekt, gjeld og økonomisk situasjon, både ved nåsituasjon og ved eventuelle fremtidig kredittopptak, og forstå betydningen av dette og hva det innebærer.	Fakta Forståelse Anvendelse
2.3.4 Avdekke betalingsevne og risiko Kandidaten skal kunne avdekke kundens betalingsevne og -vilje for å begrense risikoen som ligger i engasjementet, og forstå betydningen av dette, herunder kunne anvende forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig og forskrift om forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån.	Fakta Forståelse Anvendelse

2.3.5 Kundens økonomiske toleranse

Kandidaten skal kunne vurdere kundens likviditetssituasjon og konsekvenser av en ventet eller uventet inntektsnedgang, en eventuell renteøkning eller andre kostnadsøkninger. Kandidaten skal kunne presentere dette for kunden slik at denne har grunnlag for å vurdere risikoen og gjør sitt eget valg.

Fakta
Forståelse
Anvendelse

Fagmenne 2.4. Valg av produkter, produktegenskaper og pris

Beskrivelse

Kandidaten skal kjenne til og forstå de vanligste kredittformene som nedbetalingskreditt, rammekreditt, kapitalfrigjøringskreditt, rente- og kostnadsfri kreditt (rentefrie betalingskort), mellomfinansiering og finansieringsbevis, samt de ulike produktene som sorterer under de nevnte kredittformer. Kandidaten skal også vite forskjellen på flytende og fast kredittrente, og hvordan renteutviklingen virker inn på kreditt med flytende og fast kredittrente – sistnevnte også i betydningen over- og underkurs.

Kandidaten skal forstå hvilke kredittformer og –produkter som passer kunder i forskjellige risikoklasser og livsfaser. Kandidaten skal også kjenne til og forstå hvordan ulike kredittkostnader og gebyrer i forbindelse med kredittopptak påvirker kundens effektive kredittrente. Kandidaten skal også kjenne til offentlige gebyrer ved kjøp og salg av bolig.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>2.4.1 Aktuelle kredittformer og -produkter, og deres egenskaper</p> <p>Kandidaten skal kjenne til egenskapene til de ulike kredittformene, og kunne anbefale riktig produkt til riktig kunde.</p> <p>Sentrale kredittformer er:</p> <ul style="list-style-type: none">• Nedbetalingskreditt med fast og flytende rente, serie- og annuitetskreditt• Finansieringsbevis (tilbud)• Rammekreditt• Mellomfinansiering• Forbrukskreditt (blancolån)• Kredittkort• Valutakreditt• Byggekreditt• Kapitalfrigjøringskreditt• Rente- og kostnadsfri kreditt	Fakta Forståelse Anvendelse
<p>2.4.2 Flytende rente og rentefastsettelse</p> <p>Kandidaten skal vite hva flytende rente er, og hvilke faktorer som påvirker denne.</p>	Fakta

<p>2.4.3 Fast rente, rentetapserstatning (overkurs) og rentegevinst (underkurs)</p> <p>Kandidaten skal vite hva fast rente er og forstå forskjellen på over- og underkurs. Videre skal han/hun forstå hva som utløser over- og underkurs, og kjenne til at måten dette beregnes på er regulert i forskrift.</p>	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>2.4.4 Kredittkostnader, nominell og effektiv rente</p> <p>Kandidaten skal kjenne til ulike kredittkostnader, deres egenskaper og forstå hvordan de utgjør forskjellen mellom den nominelle og effektive kredittrenten.</p>	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>2.4.5 Gebyrer ved boligkjøp</p> <p>Kandidaten skal kjenne til offentlige gebyrer som:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tinglysningsgebyr på skjøte og pantedokumenter, herunder endringsgebyr ○ Dokumentavgift 	<p>Fakta</p>

Emneområde 3: AKTUELLE SIKKERHETER OG PANTSETTELSE

Oversikt og bakgrunn

Emneområde omhandler fellesregler og prinsipper for hva pant er, hvordan pant etableres, vedlikehold av pant og tvangsrealisasjon av pant. Det omhandler videre kredittinstitusjonens behov for å innhente dokumentasjon på forsikring for visse typer objekter, samt en gjennomgang av de ulike panteobjektene. Emneområdet omhandler også ulike typer kausjoner, selve kausjonsavtalen, kausjoners forfallstidspunkt samt kundens angrerett.

Fagemne 3.1. Fellesregler for pantsettelse

Beskrivelse

Fagemnet omhandler fellesregler og prinsipper for hva pant er, hvordan pant etableres, vedlikehold av pant og tvangsrealisasjon av pant.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.1.1 Pant og pantesikkerhetens formål Kandidaten skal vite hva pant er og hva som er formålet med pantesikkerhet.	Fakta
3.1.2. Fellesregler Kandidaten skal kunne gjengi fellesregler om pant, og kjenne til vilkår og begrensninger for å etablere gyldig pant. Det nevnes spesielt krav om lovhjemmel, spesialitetsprinsippet og panterett for tilleggskrav. Kandidaten skal kjenne til hvilke krav som kan dekkes under pantet.	Fakta
3.1.3 Avtalepant, utleggspant og lovbestemt pant Kandidaten skal kunne skille mellom avtale- og utleggspant, og hva dette innebærer. Kandidaten skal også ha kjennskap til lovbestemt pant.	Fakta
3.1.4 Panteavtalen, rettsvern og prioritet Kandidaten skal forstå betydningen av og hva som er nødvendig for å etablere rettsvern for en panteavtale. Kandidaten skal vite hvem som kan inngå avtale om pantsettelse, og hva panteretten omfatter. Kandidaten skal kjenne til at et panteobjekt kan ha reell og formell eier. Kandidaten skal kjenne til hvilke konsekvenser mangler ved etablering av pant, rettsvernmangler eller feil ved pantets forutsatte prioritet kan få. Kandidaten skal forstå prioritetsreglene.	Fakta Forståelse

Kandidaten skal kjenne til panterettslige problemstillinger rundt mellomfinansiering.	
3.1.5 Servitutter og rådighetsbegrensninger	
Kandidaten skal forstå hvilken betydning forskjellige typer servitutter og rådighetsbegrensning, eksempelvis boret, bruksrett og forkjøpsrett har for bankens panterett.	Fakta Forståelse
3.1.6 Gjenopplåning	
Kandidaten skal forstå reglene for gjenopplåning av en panterett.	Fakta Forståelse

Fagemne 3.2 Forsikringsforhold

Beskrivelse

Fagemnet omhandler kredittinstitusjonens behov for å innhente dokumentasjon på forsikring for visse typer objekter.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.2.1 Krav til forsikringer	
Kandidaten skal kjenne til kravet om at objekter som stilles som pant skal være forsikret.	Fakta
3.2.2 Egenerklæring og forsikringsattest	
Kandidaten skal forstå hvorfor det i noen saker er tilstrekkelig med en egenerklæring og/eller kopi av polise fra kredittkunden, mens det i andre saker er behov for en forsikringsattest.	Fakta Forståelse
3.2.3 Panthavergarantien og Felleserklæringen	
Kandidaten skal forstå hva som omfattes av panthavergarantien og Felleserklæringen, samt hvilke eiendommer ordningen omfatter.	Fakta Forståelse

FORSKJELLIGE TYPER PANTEOBJEKTER

Felles beskrivelse

Fagemnene omhandler særregler for forskjellige typer pantobjekter som er aktuelle ved sikkerhetsstillelse for kreditt til forbrukere. Rådgiver skal vite hva som omfattes av pant i de forskjellige typer pantobjekter, hvordan pant avtales og rettsvern etableres for de forskjellige objekter, samt spesielle begrensninger eller forhold for det enkelte objekt.

Fagemne 3.3 Pant i fast eiendom

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.3.1 Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.3.2 Festerett Kandidaten skal forstå hva pant i festerett er.	Fakta Forståelse
3.3.3 Eierseksjon Kandidaten skal forstå hva pant i eierseksjon er.	Fakta Forståelse
3.3.4 Avtale og rettsvern Kandidaten skal forstå hvordan pant avtales og rettsvern for pant i fast eiendom etableres.	Fakta Forståelse

Fagemne 3.4 Pant i borettslagsandel

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.4.1. Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.4.2 Avtale og rettsvern Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter, hvordan pant avtales og rettsvern for pant etableres i borettslag.	Fakta Forståelse
3.4.3 Individuell nedbetaling (IN) Kandidaten skal kjenne til individuell nedbetaling (IN)-ordningen.	Fakta

Fagemne 3.5 Pant i aksjeilighet

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.5.1 Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.5.2 Avtale og rettsvern Kandidaten skal forstå hvordan pant avtales og hvordan rettsvern for pant i aksjeleilighet etableres.	Fakta Forståelse

Fagemne 3.6 Salgspant

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.6.1 Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.6.2 Avtale og rettsvern Kandidaten skal forstå hvilke vilkår og begrensninger som forutsettes for gyldig salgspantavtale. Kandidaten skal forstå hvordan rettsvern etableres for salgspant.	Fakta Forståelse
3.6.3 Foreldelse og andre bortfallsgrunner Kandidaten skal kjenne til foreldelse av salgspant og andre bortfallsgrunner.	Fakta

Fagemne 3.7 Pant i enkle pengekrav

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.7.1 Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.7.2 Avtale og rettsvern	Fakta Forståelse

Kandidaten skal forstå hvordan pant i enkle pengekrav avtales og hvordan rettsvern etableres.	
3.7.3 Særregler	Fakta Forståelse
Kandidaten skal forstå særreglene for pant i innskudd i egen bank.	

Fagemne 3.8 Pant i aksjer

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.8.1. Hva panteretten omfatter	Fakta Forståelse
Rådgiver skal forstå hva panteretten omfatter	
3.8.2. Avtale og rettsvern	Fakta Forståelse
Rådgiver skal forstå hvordan slik pant avtales og hvordan rettsvern etableres for hhv aksjer som er registrert i VPS, og som ikke er registrert i VPS.	

Fagemne 3.9 Pant i verdipapirfondsandeler

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.9.1 Hva panteretten omfatter	Fakta Forståelse
Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	
3.9.2 Avtale og rettsvern	Fakta Forståelse
Kandidaten skal forstå hvordan slik pant avtales, og hvordan rettsvern etableres for hhv. verdipapirfondsandeler som er registrert i VPS og de som ikke er registrert i VPS.	

Fagemne 3.10 Kausjoner

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.10.1 Ulike typer kausjon	Fakta Forståelse

Kandidaten skal forstå de ulike kausjonstypene som følger av finansavtaleloven. Videre skal kandidaten forstå hva realkausjon er.	
3.10.2 Opplysningsplikt og frarådingsplikt	Fakta Forståelse
Kandidaten skal kjenne til og forstå reglene om opplysningsplikt og frarådingsplikt før kausjonsavtale inngås.	
3.10.3 Kausjonsavtalen	Fakta Forståelse
Kandidaten skal forstå de ulike kausjonsavtaler og videre kravet til skriftlighet, samt hovedinnholdet i kausjonsavtalen. Kandidaten skal videre kjenne til virkningen av mangler ved kausjonsavtalen.	
3.10.4 Angrerett	Fakta Forståelse
Kandidaten skal kjenne til kausjonistens eventuelle angrerett og forstå konsekvensene ved bruk av denne.	
3.10.5 Avtaleendring og frigivelse av sikkerhet	Fakta
Kandidaten skal vite om mulighetene for, og konsekvensene for kausjonisten av, endring i kredittavtalen, samt kjenne til forbudet mot frigivelse av pant eller annen sikkerhet som var stilt eller forutsatt stilt da kausjonsavtalen ble inngått - uten uttrykkelig samtykke fra kausjonist.	
3.10.6 Kausjonens forfallstidspunkt	Fakta
Kandidaten skal kjenne til reglene for kausjonens forfallstidspunkt.	
3.10.7 Varslingsplikt ved mislighold	Fakta
Kandidaten skal kjenne til finansavtalelovens bestemmelser om varslingsplikt ved mislighold, betalingsutsettelse mv.	
3.10.8 Reduksjon og bortfall av kausjonsansvar	Fakta
Kausjonisten skal kjenne til reglene for reduksjon og bortfall av kausjonsansvar	

EMNEOMRÅDE 4: INFORMASJON/FORKLARING TIL KREDITTKUNDEN, FRARÅDINGSPLIKT OG LØSNINGSFORSLAG

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler den omfattende informasjonsplikten kredittyster er pålagt i forkant av inngåelse av kredittavtale, og underveis i kredittforholdet. Denne plikten omfatter både hvilken type informasjon som skal gis, men også en forutsetning om at kredittkunden faktisk forstår informasjonen. Frarådingsplikten står sentralt i vurderingen av kundens kredittverdighet. Kandidaten må også kunne utarbeide et løsningsforslag på kundens kredittbehov, og kunne presentere og forklare dette på en for kunden forståelig måte.

Fagemne 4.1 Informasjonskrav og forklaringsplikt

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>Kandidaten skal forstå finansavtalelovens krav om informasjon til kredittkunder.</p> <p>Sentrale temaer er:</p> <ul style="list-style-type: none">• Opplysningsplikt før inngåelse av avtalen• Plikt til å gi fyllestgjørende forklaring• Krav til kredittavtalens form og innhold• Opplysningsplikt under kredittforholdet• Varsling ved endring av kredittavtale	<p>Fakta Forståelse</p>

Fagemne 4.2 Frarådingsplikten ved kredittopptak

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>Kandidaten skal kunne anvende reglene om frarådingsplikten.</p>	<p>Fakta Forståelse Anvendelse</p>

Fagemne 4.3 Løsningsforslag

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>Kandidaten skal kunne utarbeide løsningsforslag på kundens kredittbehov, og kunne presentere og forklare dette for kunden.</p>	<p>Fakta Forståelse Anvendelse</p>

EMNEOMRÅDE 5: DOKUMENTER I KREDITTFORHOLDEN

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler de dokumenter som må være på plass for å etablere et kredittforhold, herunder etablere sikkerhet for kreditten. Finansavtalelovens krav til selve avtaleinngåelsen står også sentralt.

Fagmenne 5.1 Dokumenter i kreditt- og sikkerhetsetableringen

Beskrivelse

Fagmennet omhandler kreditt- og sikkerhetsdokumentenes innhold, hvilke rettsregler som gjelder for dokumentene, og hvilken funksjon de har i kredittforholdet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
5.1.1 Gjeldsbrev og skylderklæring Kandidaten skal kjenne til formålet og innholdet i gjeldsbrevet og skylderklæringen fra kredittkunden	Fakta
5.1.2 Pantsettelse og formkrav Kandidaten skal kjenne til hvem som kan pantsette hva, samt formkrav til selve pantedokumentet.	Fakta
5.1.3 Pantsettelseserklæringen Kandidaten skal kjenne til pantsettelseserklæringen, og at det er den som binder gjeldsbrevet til pantedokumentet.	Fakta

Fagmenne 5.2 Avtaleinngåelse og finansavtalelovens krav

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal forstå de sentrale kravene finansavtaleloven stiller til inngåelse av kredittavtalen.	Fakta Forståelse

EMNEOMRÅDE 6: OPPFØLGING I KREDITTENS LØPETID, INNFRIELSE OG MISLIGHOLD

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler betydningen av å følge opp kunder og veilede dem i kredittens løpetid. Emneområdet omhandler videre kredittinstitusjonens plikt til å slette og returnere gjeldsbrev for kreditter som er innfridd, samt sentrale problemstillinger knyttet til mislighold og tvangsinn drivelse.

Fagemne 6.1 Oppfølging og veiledning

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal forstå betydningen av og hva det innebærer å veilede og følge opp kundens kreditt i løpetiden, samt endring av lånevilkår.	Fakta Forståelse

Fagemne 6.2. Retur av kreditt- og sikkerhetsdokumenter

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal kjenne til reglene for sletting av pant og annen sikkerhet, og tilbakelevering av sikkerhetsdokumenter som er stillet for den innfridd kreditten.	Fakta Forståelse

Fagemne 6.3. Mislighold og tvangsinn drivelse

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal: <ul style="list-style-type: none">Kjenne til, forstå og kunne anvende aktuelle virkemidler kredittyter kan ta i bruk ved kundens forbigående betalingsproblemer, typisk forlenget nedbetalingstid og midlertidig avdragsfrihetKjenne til og forstå vilkårene for at kredittgiver kan kreve at kreditten blir innfridd før forfallstidenKjenne til og forstå hovedreglene for tvangsfullbyrdelse - særlig tvangssalg av fast eiendom	Fakta Forståelse

Fagemne 6.4. Dokumentenes betydning som tvangsgrunnlag

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal forstå betydningen av dokumentene ved tvangssalg.	Fakta Forståelse

: DEL 3

PERSONLIG ØKONOMI 1 OG 2, OG MAKROØKONOMI

EMNEOMRÅDE: PERSONLIG ØKONOMI

Oversikt og bakgrunn:

En ryddig privatøkonomi er for de fleste viktig for å kunne leve et godt liv. Sparing og plassering, kreditt og personforsikring er tett sammenvevd med privatøkonomien for mange. Disse produktområdene, som utgjør en viktig del av finansbedriftenes kjernevirksomhet, er det vanskelig å gi relevant informasjon, veiledning og rådgivning om, uten innsikt i emneområdet «personlig økonomi».

Interessen for personlig økonomi er økende i samfunnet av flere grunner: Mange kunder har gode inntekter og høy formue, om enn langt fra alle – noen har det trangt. I begge grupper er det kunder som har god styring på privatøkonomien, og kunder som konstant har økonomiske problemer. Behovet for privatøkonomisk rådgivning er uansett stort. Bedriftene har, med sine gode og relevante finansielle produkter, et godt utgangspunkt for å bistå kundene.

Innenfor emne personlig økonomi 1 vil rådgivere både gi informasjon, veiledning og råd, men i noen tilfeller kun være en kompetent samtalepartner. Hvor disse grensene går, vil variere med den enkelte finansbedrifts forretningsmodell, policy og kompetanse.

Det er uansett viktig at rådgiveren er tydelig på hvilken rolle den inntar, slik at kunden får riktige forventninger. Han eller hun kan da ved behov oppsøke spesialkompetanse utenfor finansbedriften på områder finansbedriften har avgrenset mot, typisk innenfor arv, familierett og krevende skattespørsmål.

Kunder flest vil ha berettigede forventninger om at finansbedriftene har gode kunnskaper om personlig økonomi generelt, og om aktuelle finansprodukter spesielt.

Personlig økonomi er delt inn i to deler; Personlig økonomi 1 som gjennomføres som egen prøve og personlig økonomi 2 som er inkludert i prøven for AFR og prøven for kreditt.

EMNEOMRÅDE PERSONLIG ØKONOMI 1 (PØ1) (EGEN PRØVE)

Emneområdet «personlig økonomi 1» tar for seg typiske privatøkonomiske problemstillinger i ulike livsfaser, og består av fire fagemner:

- 1.1. Skatt for personkunder
- 1.2. Økonomisk planlegging
- 1.3. Arv, ekteskap, samboerskap og mindreårige
- 1.4. Ytelser ved arbeidsledighet, sykdom, uførhet og død

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 20

Emneområdet gjelder for: AFR, Kreditt og Personforsikring, og gjennomføres én gang som en egen prøve.

Fagemne 1.1. Skatt for personkunder

Beskrivelse:

Dette faget omhandler kunnskap om sentrale skattemessige forhold for personkunder. Forståelse av skattesystemet og begreper som personinntekt, alminnelig inntekt, trygdeavgift, trinnskatt, formueskatt og marginalsatt er en viktig forutsetning for å kunne kartlegge kundens økonomi og likviditet.

Skatt behandles tidlig i fagplanen fordi dette i varierende omfang kommer inn i deler av de øvrige fagemnene.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.1.1. Hovedprinsipper i skattesystemet</p> <p>Sentrale begreper og sammenhenger i beskatningen av privatpersoner</p> <ul style="list-style-type: none">• Kandidaten skal vite hva følgende begreper betyr, og forstå sammenhengen mellom dem:<ul style="list-style-type: none">○ Alminnelig inntekt og personinntekt.○ Skatt på alminnelig inntekt, trygdeavgift og trinnskatt – og beregningsgrunnlagene for disse.○ Marginalsatt, gjennomsnittssatt, tabelltrekk og prosenttrekk.○ Skattepliktig formue (nettoformue), formuessatt og verdsettingsrabatt på primærbolig.• Kandidaten skal kjenne til og forstå hvordan utbetalinger fra private kapital- og renteforsikringer (herunder uførepensjon fra arbeidsgiver), samt ytelser fra folketrygden (NAV), som hovedregel beskattes.	<p>Fakta Forståelse</p>

Fagemne 1.2. Økonomisk planlegging

Beskrivelse:

Likviditet kan ofte påvirkes av kunden selv, men noe ligger utenfor kundens kontroll, enten det er forventede eller uforutsette livshendelser. Noen uforutsette livshendelser kan man tegne forsikring mot, så inntektssikring er et viktig rådgivningsområde!

Dette fagemnet omhandler kunnskap om husholdningsbudsjett som ledd i arbeidet med å bistå kunden med å få oversikt, styring og kontroll over privatøkonomien. Siden SIFO-budsjettet inngår som et sentralt normelement ved mange finansbedrifters beregning av kundenes likviditetsoverskudd, omhandles sentrale og konkrete kjennetegn ved dette budsjettet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.2.1. Budsjett <ul style="list-style-type: none">Kandidaten skal forstå hensikten med budsjett for kunden og husholdninger.Kandidaten skal forstå prinsippene som SIFOs referansebudsjett bygger på, herunder oppbyggingen og skillet mellom individspesifikke og husholdningsspesifikke utgifter samt hvilke sentrale utgifter som faller utenfor referansebudsjettet.	Fakta Forståelse
1.2.2. Likviditetsstyring <ul style="list-style-type: none">Kandidaten skal forstå hvilke faktorer som påvirker kundens disponible likviditet.Kandidaten skal kunne identifisere eventuelle tiltak som gir økt spare- og låneevne og økt overskudd til kjøp av forsikring.	Fakta Forståelse

Fagemne 1.3. Arv, ekteskap, samboerskap og mindreårige

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om fordeling av arv og forskudd på arv. Arvelater kan i større eller mindre grad styre arveoppgjøret gjennom testament, dog innenfor visse rammer. Arvelater kan gjøre ulike valg mens arvelater/giver lever, hvilket kan være økonomisk gunstig. Arveavgiften er opphevet fra og med 2014, men ulike alternativer kan ha skattemessige konsekvenser som bør vurderes. Ved å kjenne til sentrale regler om arv, arveforskudd og skatt vil kandidaten kunne gi kunden informasjon om aktuelle muligheter som kan gi gode løsninger. Hvorvidt gjenlevende kan eller bør sitte i uskifte, og konsekvensene av valget, står også sentralt – et mål med rådgivningen på området vil være å øke gjenlevendes kunnskap om ulike valgmuligheter.

Fagemnet omhandler også kunnskap om ektefellers råderett under ekteskapet, ansvaret for gjeld og finansbedrifters opplysningsplikt overfor en ektefelle. Ugifte samboere er en heterogen gruppe, og råderett og gjeldsansvar er sentralt også for samboere.

Bank- og forsikringsforhold i relasjon til mindreårige, verge og fylkesmannen er også en naturlig del av dette fagemnet. Det forekommer at sykdom eller ulykke rammer mindreårige med påfølgende forsikringsutbetalinger. I slike tilfeller er det viktig å kjenne til reglene for hvem som mottar slike utbetalinger og råderetten over midlene.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.3.1. Arv etter lov og testament og forsikringsbegunstigelse</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kandidaten skal forstå hovedreglene om fordeling av arv etter lov, herunder om ektefelles og samboers arverettigheter. ● Kandidaten skal forstå de viktigste formkravene ved opprettelse av testament, testasjonsfriheten og de viktigste grensene for denne (ektefellers minste arv og livsarvingenes pliktdelsarv). ● Kandidaten skal forstå viktigheten av, og reglene om, utbetaling av personforsikringer, samt reglene om begunstigelse og forholdet til arveretten. ● Kandidaten skal kjenne til hovedreglene om hva som avgjør om en disposisjon er en livsdisposisjon eller dødsdisposisjon, og betydningen av denne grensen. 	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.3.2. Uskiftet bo og skifteoppjøret</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kandidaten skal forstå med hvem, og med hva, gjenlevende ektefelle eller samboer kan sitte i uskifte med samt vilkårene for uskifte. Videre skal kandidaten forstå rammene for gjenlevende sin rådighet under uskiftet. Kandidaten skal også kjenne til hva som kan føre til opphør av uskifteboet og økonomiske virkninger av slikt opphør. ● Kandidaten skal kjenne til hovedforskjellene på privat og offentlig skifte. 	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.3.3. Ekteskap og samboerskap – råderett, gjeldsansvar og opplysningsplikt</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kandidaten skal forstå reglene om ektefellers råderett under ekteskapet og ansvar for gjeld. Videre skal kandidaten forstå innholdet i og rammene for finansbedriftens opplysningsplikt overfor ektefeller. ● Kandidaten skal forstå reglene om samboeres råderett under samlivet og ansvar for gjeld. 	<p>Fakta Forståelse</p>

<p>1.3.4. Forvaltning av finansielle eiendeler for mindreårige</p> <p>Kandidaten skal kjenne til hovedreglene for forvaltning av mindreåriges midler, herunder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vergenes råderett og ansvarsfordelingen mellom vergene • Fylkesmannens forvaltningsplikt og rett til å styre ansvarsfordelingen mellom vergene • Råderett over forsikringsutbetalinger hvor mindreårige er sikret <p>Kandidaten skal kjenne til hvordan giver i gavebrev og testator i testament kan bestemme hvordan mindreåriges midler skal forvaltes.</p>	<p>Fakta Forståelse</p>
--	-----------------------------

Fagemne 1.4. Ytelser ved arbeidsledighet, sykdom, uførhet og død

Beskrivelse:

Fagemnet omhandler hvilke ytelser man får fra det offentlige og private ved arbeidsledighet, sykdom, uførhet og død. Videre spesifiserer fagemnet hvilke vilkår som må være oppfylt for å motta de forskjellige ytelsene, og hva ytelsen utgjør.

Kunnskap om ovennevnte ytelser er viktig av flere grunner; det kaster lys over mulig betjeningsevne i fremtiden, behovet for personforsikringer og for egen sparing i yrkesaktiv alder.

I tillegg tar fagemnet for seg kunnskap om forsikringsordninger gjennom arbeidsgiver og fagforening. Slik kunnskap er viktig for å kunne gi råd om hvilke private forsikringer kunden kan ha behov for.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.4.1. Arbeidsledighet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal kjenne til hovedreglene for utbetaling av dagpenger fra folketrygden. • Kandidaten skal kjenne til muligheten for å tegne forsikring som sikrer inntekt ved arbeidsledighet. 	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.4.2. Sykdom og uførhet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal forstå hvem som har rett på sykepenger fra folketrygden, hva ytelsen utgjør og hvor lenge den utbetales. • Kandidaten skal vite hvem som har rett på arbeidsavklaringspenger (AAP), formålet med AAP, hva ytelsen utgjør og hvor lenge den utbetales. • Kandidaten skal forstå hovedprinsippene for beregning av uføretrygd fra folketrygden, både for personer som har hatt og ikke hatt lønnsinntekt, herunder reglene for unge uføre. Kandidaten skal vite hvem som har rett på 	<p>Fakta Forståelse</p>

<p>uføretrygd, formålet med uføretrygd, hva ytelsen utgjør og hvor lenge den utbetales. Kandidaten skal videre kjenne til hovedreglene om barnetillegg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal forstå hovedprinsippene for beregning av uførepensjon fra Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal Landspensjonskasse (KLP) for ansatte i offentlig sektor. • Kandidaten skal vite at arbeidsgiver ikke er pålagt å tilby uførepensjon til ansatte i privat sektor, og at det er store forskjeller mellom ordningene som tilbys. • Kandidaten skal kjenne til hva lovpålagt yrkesskadeforsikring gjennom arbeidsgiver omfatter. • Kandidaten skal kjenne til at ansatte kan ha utvidet personalforsikring gjennom arbeidsgiver som gjelder på fritiden, og hva en slik forsikring kan omfatte. • Kandidaten skal kjenne til at ulike fagforeninger og interesseorganisasjoner tilbyr forsikringer til sine medlemmer. • Kandidaten skal kjenne til private forsikringsordninger som supplerer ytelsene fra folketrygden og arbeidsgiver ved sykdom og uførhet. 	
<p>1.4.3. Død (ytelser til etterlatte)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal vite at etterlatteytelsene fra folketrygden er behovsprøvd og begrensede. • Kandidaten skal kjenne til at ansatte i stat og kommune har tariffestet gruppelivsforsikring gjennom arbeidsgiver, og hva ordningene omfatter. • Kandidaten skal kjenne til at ansatte i privat sektor kan ha gruppelivsforsikring eller dødsfallsforsikring som en del av personalforsikringen, og hva disse ordningene typisk omfatter. • Kandidaten skal kjenne til at ulike fagforeninger og interesseorganisasjoner tilbyr gruppelivs-/dødsfallsforsikringer til sine medlemmer. • Kandidaten skal kjenne til individuelle forsikringsordninger som supplerer eventuelle ytelser fra folketrygden og arbeidsgiver. 	<p>Fakta Forståelse</p>

EMNEOMRÅDE PERSONLIG ØKONOMI 2 (PØ2)

Emneområdet personlig økonomi 2 er en fordypning i fagemnene fra personlig økonomi 1 og utvidelse med fagemne pensjon.

Personlig økonomi 2 består av fire fagemner:

- 1.1. Enkel skatteberegning og skattelegging av bolig, formue og arv/gaver
- 1.2. Likviditetsberegninger og kredittyper

1.3. Opphør av ekteskap og samboerskap, mindreåriges disposisjonsrett og regelbrudd

1.4. Pensjon

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 15

Emneområdet gjelder for: AFR og Kreditt

Fagemne 1.1. Enkel skatteberegning og skattelegging av bolig, formue og arv/gaver

Beskrivelse:

Å kunne utføre enkle skatteberegninger basert på oppgitt beløp for lønn og ulik type pensjonsinntekt er nyttig for å kunne rådgi kunden om skatt. Skattefri leieinntekt fra egen bolig kan være en viktig inntektskilde - spørsmålet er under hvilke vilkår leieinntekter er skattefrie. Vilkår for skattefrihet er sentralt også i forbindelse med salg av bolig og hytte. Formuesskatt vektlegges ofte ved finansielle investeringer, og det er viktig å ha god kjennskap til hvordan systemet fungerer, herunder hvordan formuesskattegrunnlaget er for sentrale eiendeler.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.1.1. Enkel skatteberegning Kandidaten skal kunne utføre enkle skatteberegninger basert på oppgitt beløp for lønn og ulik type pensjonsinntekt.	Fakta Forståelse Anvendelse
1.1.2. Skattelegging Kandidaten skal forstå hovedreglene for skattelegging av ektefeller, samboere og barn.	Fakta Forståelse
1.1.3. Skatt ved utleie og salg av primær-, sekundær- og fritidsbolig Kandidaten skal forstå reglene om skatt ved utleie og salg av primærbolig, sekundærbolig og fritidseiendom.	Fakta Forståelse
1.1.4. Formuesskatt Kandidaten skal forstå reglene om verdsettelse av formue og gjeldsfradrag, og kunne foreta enkle formuesskatteberegninger, også ved rabatterte formuesobjekter og redusert gjeldsfradrag.	Fakta Forståelse Anvendelse
1.1.5. Skatt ved videresalg av arv, arveforskudd og gave Kandidaten skal forstå, og kunne fortelle kunden om skattemessige konsekvenser ved salg av primærbolig, sekundærbolig, fritidsbolig, aksjer og verdipapirfond mottatt ved arv, forskudd på arv eller gave.	Fakta Forståelse

Fagemne 1.2. Likviditetsberegninger og kredittyper

Beskrivelse:

Kundens løpende disponible midler – overskuddslikviditet – består av inntekt fratrukket skatt, faste utgifter og variable utgifter. I tillegg kan kunden ha annen likviditet tilgjengelig i form av oppsparte midler og ubenyttet kreditt. Overskuddslikviditeten avgjør spare- og låneevnen og hvor mye som kan gå til forbruk og forsikring.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.2.1. Likviditetsberegninger Kandidaten skal kunne foreta beregninger som viser disponibel likviditet etter skatt, faste og variable utgifter	Fakta Forståelse Anvendelse
1.2.2. Ulike kredittyper, avdrag og sparing Kandidaten skal forstå hovedforskjellen mellom ulike kredittyper (serie-, annuitets- og rammekreditt), herunder hvordan det påvirker likviditeten, og kunne se sammenhengen mellom avdragsbetaling og annen sparing.	Fakta Forståelse Anvendelse

Fagemne 1.3. Opphør av ekteskap og samboerskap, mindreåriges disposisjonsrett og regelbrudd

Beskrivelse:

Sentralt er den økonomiske delingen ved opphør av ekteskapet, med likedeling, skjevdeling og særeie. Ektepakt kan brukes bl.a. til å styre delingsoppgjøret, både ved eventuell skilsmisse og ved den enes død. I sistnevnte tilfelle står også testament og forsikring sentralt. Ugifte samboere er en heterogen gruppe, og råderett, gjeldsansvar og hvem som beholder hva ved opphør, er sentralt også for denne gruppen. En rådgiver bør kunne sette ugifte samboere på sporet av samboeravtale, forsikring og testament – selv om visse samboere nå har fått en begrenset arverett og uskifterett.

Fokus rettes også mot hovedreglene om mindreåriges rettslige disposisjonsevne knyttet til finansielle forhold og konsekvenser av regelbrudd.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.3.1. Økonomiske virkninger av opphør av ekteskap og betydningen av ektepakt <ul style="list-style-type: none">• Kandidaten skal kunne angi løsning på et relativt enkelt økonomisk delingsoppgjør (felleseieskifte), inkl. anvende reglene om likedeling, skjevdeling, gjeldsfradrag og særeie og enkle avtaler gjort i ektepakt.• Kandidaten skal kjenne til hovedreglene om retten til opparbeidede pensjonsrettigheter og reglene om vederlagskrav.• Kandidaten skal ha kjennskap til hovedreglene om retten til de enkelte eiendeler, særlig boligen.	Fakta Forståelse Anvendelse

<p>1.3.2. Økonomiske virkninger av opphør av samboerskap</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal forstå betydningen av og peke på sentrale elementer i en samboeravtale. • Kandidaten skal kunne vise økonomiske virkninger ved opphør av samboerskapet, herunder om hva som skjer med bolig i sameie, forholdet til husstandsfellesskapsloven, eventuell rett på vederlagskrav og dokumentavgiftsreglene. 	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.3.3. Mindreåriges disposisjonsrett og konsekvens av regelbrudd</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kandidaten skal kjenne til hovedreglene om mindreåriges rettslige disposisjonsevne knyttet til finansielle forhold og konsekvenser av regelbrudd. 	<p>Fakta</p>

Fagemne 1.4. Pensjon

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om sentrale pensjonsytelser, som er et viktig grunnlag for å kunne vurdere kundens fremtidige økonomi. Sentralt i fagemnet er hovedelementene i de ulike pensjonsordningene, og hvordan størrelsen på samlet pensjon blant annet henger sammen med lønnsnivå, tilknytning til ulike pensjonsordninger og antall år i arbeid. Sammenheng og samordning mellom ytelsene står også sentralt. Temaet er komplisert, med mange spesialtilfeller. Dette nødvendiggjør bruk av illustrerende eksempler på et overordnet nivå, der det er hovedprinsippene som kommer frem.

Fagemnet omfatter også hovedreglene for privat pensjonssparing.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.4.1. Alderspensjon fra folketrygden</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi hovedprinsippene for beregning av alderspensjon fra folketrygden.</p>	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.4.2. Pensjon fra arbeidsgiver</p> <p>Kandidaten skal kjenne til hovedvilkår for å få alderspensjon fra Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal Landspensjonskasse (KLP), og hvilket inntektsnivå ytelsene ligger på under ulike, normale forutsetninger. Videre skal kandidaten forstå vilkårene for offentlig Avtalefestet pensjon (AFP), samt nivået på og varigheten av ytelsen.</p> <p>Kandidaten skal kjenne til hvem som kan og må ha (obligatorisk) tjenstepensjon, krav til alder, stillingsbrøk og eventuelt til lønnsnivå og type lønn (fast vs. variabel).</p>	<p>Fakta Forståelse</p>

Kandidaten skal kjenne til reglene for innbetaling av innskuddspensjon (minimums- og maksimumssatser), hva som skjer ved bytte av arbeidsgiver (pensjonskapitalbevis), ved uførhet og dødsfall, regler for uttak av pensjon og hva som påvirker pensjonens størrelse.

Kandidaten skal ha oversikt over ytelsespensjon, herunder prinsippene for opptjening, hva som skjer ved bytte av arbeidsgiver (fripolise), ved uførhet, ved dødsfall, regler for uttak av pensjon og hva som påvirker pensjonens størrelse.

Kandidaten skal ha oversikt over hovedtrekkene ved hybridpensjon.

Kandidaten skal ha oversikt over vilkårene for privat AFP, hvordan AFP i hovedsak beregnes, nivået på ytelsen og hvor lenge AFP utbetales.

1.4.3. Individuelle pensjonsordninger

Kandidaten skal kjenne til IPS – individuell pensjonssparing – og andre måter å spare til pensjon på.

Fakta
Forståelse

EMNEOMRÅDE 2: MAKROØKONOMI

Oversikt og bakgrunn

Makroøkonomi dreier seg om hvordan økonomien som helhet fungerer og gir innsikt i overordnede rammebetingelser for både husholdninger og bedrifter. Faget søker å forklare hva som påvirker størrelser som samlet produksjon, samlede realinvesteringer, samlet forbruk, samlet arbeidsledighet, samlet lønnsvekst, det gjennomsnittlige prisnivå, rentenivå, landets konkurransevne overfor utlandet osv. Videre legges de vekt på hvordan økonomiske politikk, spesielt penge- og finanspolitikken, påvirker ulike makroøkonomiske størrelser.

Kundene påvirkes av makroøkonomiske forhold på en rekke ulike måter: sannsynligheten for å bli arbeidsledig, lønnsutvikling, lønnsomheten i bedrifter, eiendomspriser, aksjekurser, valutakurser, rentenivå etc. For at rådgiver skal være en kompetent samtalepartner, er det derfor viktig at rådgiver har kunnskap om både makroøkonomiske begreper og sentrale sammenhenger mellom makroøkonomiske variabler. Ikke minst er det viktig å kjenne til hvilke målsettinger man har for den økonomiske politikken, hvilke virkemidler myndighetene har til rådighet og hvordan endringer i disse virkemidlene faktisk vil kunne tenkes å påvirke utviklingen. Herunder er det viktig at rådgiver kjenner det pengepolitiske system i og med at renten påvirker en rekke sentrale størrelser i det økonomiske liv og derigjennom kundens økonomi.

Kravet er at rådgiveren skal ha god kompetanse innen økonomisk politikk slik at de i kundesamtaler med personkunder er kunnskapsrike samtalepartnere.

Makroøkonomi består av fem fagemner:

- 2.1. Innledning
- 2.2. Nasjonalregnskap og andre sentrale økonomiske størrelser
- 2.3. Kreditt - og valutamarkedet
- 2.4. Konjunkturteori
- 2.5. Inflasjon og pengepolitikk

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 10

Emneområdet gjelder for: AFR og Kreditt

Fagemne 2.1. Innledning

Beskrivelse:

Denne delen gir en innføring i hvilke problemstillinger makroøkonomifaget fokuserer på, herunder mål, virkemidler og arbeidsdeling innen makroøkonomisk politikk. Videre fokuseres det på skillet mellom realobjekter og finansobjekter, kortsiktige og langsiktige problemstillinger, herunder noen korte kommentarer til sentrale drivkrefter bak langsiktig økonomisk vekst – hva som skaper kortsiktige variasjoner i aktivitetsnivå tar vi grundigere under fagområde 2.4. Det finnes flere sentrale makroøkonomiske datakilder som gir nyttig

informasjon for finansielle rådgivere. Blant annet bør kandidater kjenne til de pengepolitiske strategirapportene til Norges Bank.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>2.1.1. Realøkonomi og pengeøkonomi</p> <p>Kandidaten skal forstå forskjellen mellom realobjekter og finansobjekter.</p>	Fakta Forståelse
<p>2.1.2. Kort og lang sikt</p> <p>Kandidaten skal kunne skille mellom kortsiktige og langsiktige sammenhenger for sentrale størrelser.</p>	Fakta Forståelse
<p>2.1.3. Mål og virkemidler i stabiliseringspolitikken</p> <p>Kandidaten skal kunne gjengi mål og virkemidler i stabiliseringspolitikken, herunder handlingsregelen samt ansvarsfordelingen mellom regjering og sentralbank.</p>	Fakta
<p>2.1.4. Årsaker til langsiktig økonomisk vekst</p> <p>Kandidaten skal kjenne til sentrale årsaker til langsiktig økonomisk vekst.</p>	Fakta
<p>2.1.5. Sentrale datakilder</p> <p>Kandidaten skal kjenne til noen sentrale makroøkonomiske datakilder. Blant annet at Norges Bank lager en pengepolitisk strategirapport fire ganger i året, hvor det også er en egen del om Finansiell Stabilitet.</p>	Fakta

Fagemne 2.2. Nasjonalregnskap og andre sentrale økonomiske størrelser

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler innholdet i sentrale makroøkonomiske størrelser. Videre rettes oppmerksomheten mot noen av de mest sentrale sammenhenger som vi finner igjen i nasjonalregnskapet. Dette er viktig grunnlagsmateriale for å forstå de mer teoretiske sammenhengene som kommer i de påfølgende emneområdene.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>2.2.1. Nasjonalregnskap – sentrale begreper</p> <p>Kandidaten skal forstå hva som menes med BNP og NNP, realligningen, nettoeksport, driftsbalanse, disponibel inntekt og sparing.</p>	Fakta Forståelse
<p>2.2.2. Hvordan ledighet måles</p>	Fakta

Kandidaten skal kunne gjengi hvordan arbeidsledighet måles.	
2.2.3. Inflasjon	Fakta
Kandidaten skal kunne gjengi hva inflasjon og deflasjon er og hvordan disse måles.	
2.2.4. Nominelle kontra reelle størrelser	Fakta
Kandidaten skal forstå forskjellen mellom nominelle og reelle variable for følgende størrelser: BNP, lønn, renter, valuta.	Forståelse

Fagemne 2.3. Kreditt - og valutamarkedet

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om rentedannelse og hva som påvirker valutakurser. Renten påvirker kunden gjennom flere kanaler, herunder aktivpriser. Det er viktig at rådgiver både har kjennskap til sentrale rentebegreper og koblingen mellom disse. Kunnskap om hva som påvirker valutakurser står sentralt for å kunne formidle risikobildet overfor kunden.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.3.1. Penge- og kredittmarkedet	
Kandidaten skal forstå rentedannelsen i pengemarkedet og kunne gjengi sentrale rentebegreper som styringsrente, pengemarkedsrente og markedsrente og forstå sammenhengen mellom disse, samt hva som menes med likviditetspolitikk og pengemultiplikator. Kandidaten skal kunne gjengi faktorer som påvirker de langsiktige rentene og hva som menes med terminrente og rentekurven. Videre skal kandidaten kunne gjengi forskjellen mellom fast og flytende rente og kjenne til faktorer som påvirker disse.	Fakta Forståelse
Kandidaten skal forstå at noen land velger å holde negative innskuddsrenter. Hvorfor de gjør det, og ulike utfordringer det kan medføre.	
2.3.2. Valutamarkedet	
Kandidaten skal forstå hvordan valutakurser bestemmes gjennom samspillet mellom tilbud og etterspørsel. Kandidaten skal kunne gjengi hovedtrekkene ved ulike valutakurssystemer: monetær union, fast og flytende kurs. Kandidaten skal forstå hva som menes med kjøpekraftsparitet (hovedinnholdet – ikke detaljene i teorien, heller ikke forskjellen mellom absolutt og relativ KKP). Kandidaten skal kunne gjengi forskjellen på spotkurs og terminkurs og forstå hva som menes med dekket renteparitet.	Fakta Forståelse

Fagemne 2.4. Konjunkturteori

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om kortsiktige variasjoner i den økonomiske aktivitet. Aktivitetsnivået påvirker de økonomiske rammebetingelser for husholdninger og bedrifter og vil legge føringer på hvilke disposisjoner disse bør gjøre/ikke bør gjøre i en konkret konjunktursituasjon. Som rådgiver er det derfor viktig å ha kunnskap om de generelle makroøkonomiske rammebetingelsene og mulige virkninger av penge- og finanspolitikken.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.4.1. Sentrale konjunkturbegreper Kandidaten skal kunne gjengi hva som menes med sentrale begreper som: Normalt BNP, trendkurve, trendvekst, produksjonsgap, høykonjunktur, lavkonjunktur, oppgangskonjunktur og nedgangskonjunktur.	Fakta
2.4.2. Konjunkturindikatorer - med vekt på ledende indikatorer Kandidaten skal kunne gjengi hva som menes med konjunkturindikatorer, med vekt på ledende indikatorer.	Fakta
2.4.3. Aggregert etterspørsel – litt om driverne bak etterspørselskomponentene Kandidaten skal forstå hva som påvirker de ulike etterspørselskomponentene som privat konsum, private realinvesteringer, offentlige utgifter og nettoeksport.	Fakta Forståelse
2.4.4. Åpen økonomi, situasjon med mye ledig kapasitet Kandidaten skal forstå hvordan finans- og pengepolitikken kan virke i en åpen økonomi med <u>mye ledig kapasitet</u> , faste priser og flytende valutakurs.	Fakta Forståelse
2.4.5. Åpen økonomi, situasjon med lite ledig kapasitet Kandidaten skal forstå hvordan finanspolitikken kan virke i en åpen økonomi med <u>lite ledig kapasitet</u> under henholdsvis inflasjonsmål og fast/felles valutakurs.	Fakta Forståelse
2.4.6. Automatisk stabilisering Kandidaten skal vite hva som menes med automatisk stabilisering.	Fakta Forståelse
2.4.7. Statens budsjettbalanse og langsiktige effekter av underskuddbudsjettering Kandidaten skal forstå konsekvenser av underskuddsbudsjettering på lang sikt, gjeldsproblemer og eldrebølge.	Fakta Forståelse

Fagemne 2.5. Inflasjon og pengepolitikk

Beskrivelse:

Dette fagemnet går nærmere inn på pengepolitikken i Norge. Pengepolitikken, gjennom fastsetting av styringsrenten, har betydning for aktivitetsnivå, eiendomspriser, aksjekurser, valutakurser med mer og vil derfor ha vesentlig betydning for både husholdninger og bedrifter. Som rådgiver er det derfor viktig å forstå hvilke hensyn som legges til grunn for sentralbankens rentesetting og forstå hvordan endringer i renten påvirker sentrale makroøkonomiske variable, og den samlede finansielle stabilitet i samfunnet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>2.5.1. Inflasjon/deflasjon</p> <p>Kandidaten skal forstå hvorfor inflasjon/deflasjon er et problem. Et rentenivå etter skatt som er lavere enn inflasjonen leder til tapt kjøpekraft for de sparte midler. Kandidaten skal videre kjenne til årsakene bak inflasjon/deflasjon (det kreves ikke kunnskap om kvantitetsligningen – kun en intuitiv forståelse at sammenhengen mellom pengemengde og inflasjon). Kandidaten skal kunne gjengi virkemidler for å påvirke inflasjonen. Av pengepolitiske virkemidler skal kandidaten kjenne til styringsrenten og ulike former for balansepolitikk og valutaintervensjoner, samt virkningen av disse på kort og lang sikt.</p>	Fakta Forståelse
<p>2.5.2. Pengepolitikk: mål, virkemidler og effekter</p> <p>Kandidaten må kjenne til avveieingene mellom stabilitet i inflasjon og produksjon under inflasjonsstyring samt hensynet til finansiell stabilitet. Kandidaten må forstå hva slags bekymringer myndighetene gjør seg for den finansielle stabilitet når husholdningenes gjeldsvekst og boligpriser øker for mye. Kandidaten skal videre forstå sammenhengen mellom rente og inflasjon; valutakurskanalen, forventningskanalen og etterspørselskanalen.</p>	Fakta Forståelse

Finansnæringens Autorisasjonsordninger

Post PB 2572 Solli, 0202 Oslo **Besøk** Hansteens gt. 2, Oslo

Telefon +47 23 28 42 00 **Web** www.finaut.no **E-post** post@finaut.no